

УДК 631.147:349(477)

Є.В. МИЛОВАНОВ, кандидат економічних наук

Правові засади регулювання органічного виробництва в країнах ЄС

Мета статті - вивчити досвід ЄС щодо правового регулювання органічного виробництва та визначення напрямів удосконалення вітчизняного законодавства для розвитку органічної сфери.

Методика дослідження. Використано методи: ретроспективного аналізу, порівняльний, загальнонауковий.

Результати дослідження. Висвітлено передумови становлення європейської законодавчої бази органічного виробництва. Чітке визначення основ виробництва, зберігання, переробки та маркування органічної продукції на законодавчому рівні стало міцною основою для сучасного розвитку органічного ринку в країнах ЄС. Належне функціонування внутрішнього ринку органічної продукції в ЄС, а також підтримання довіри споживачів до продуктів, маркованих як органічні, забезпечує чесну конкуренцію органічної продукції, що позитивно позначається на ринкових тенденціях. Ретроспективний аналіз розвитку вітчизняного законодавства щодо формування системи органічного господарювання в Україні свідчить, що нині спостерігається стабільна позитивна тенденція до розвитку органічної сфери, підвищення попиту на органічні продукти, глибше усвідомлення споживачами їх корисних властивостей та переваг.

Елементи наукової новизни. Визначено основні досягнення України у сфері регіональної підтримки органічного агровиробництва. Доведено перспективність сфери органічного виробництва для соціально-економічного та екологічного розвитку України за умови створення повноцінного механізму її правового регулювання. Органічне сільське господарство, маючи значний потенціал для економічного, соціального та екологічного розвитку середовища сприятиме комплексному розвитку сільських територій й поліпшенню стану здоров'я населення.

Практична значущість. Показано потенційні вигоди від формування дієвої нормативно-правової бази регулювання вітчизняної органічної сфери на всіх рівнях господарювання, а саме: підвищення рівня прибутковості агровиробників, розширення експортного потенціалу, зміцнення іміджу України як постачальника високоякісної продукції, покращення загального рівня безпеки продовольства в державі та здоров'я населення. Табл.: 1. Бібліогр.: 20.

Ключові слова: європейське законодавство, органічна сфера, правове регулювання, органічна продукція, державна підтримка, ринок органіку.

Милованов Євген Володимирович - кандидат економічних наук, президент Федерації органічного руху України (м. Київ, вул. Оболонська, 4, оф. 1)
E-mail: ofu@organic.com.ua

Постановка проблеми. Розвиток органічного руху вже багато років є однією з найактуальніших тенденцій для сучасного суспільства. Європейська спільнота у даному аспекті завжди була не лише одним із ключових чинників, але й постійною рушійною силою розвитку органічної сфери, оскільки позитивний вплив органічного виробництва на здоров'я суспільства, навколишнє середовище, родючість ґрунтів, біорізноманіття та економіку сільських територій є беззаперечним.

Очевидним є той факт, що без своєчасного та повноцінного правового обґрунтування органічної сфери розвиненим країнам Європи не вдалося б досягти такого високого соціально-економічного ефекту від органіку. Чітке закріплення основ виробництва, збері-

гання, переробки та маркування органічної продукції на законодавчому рівні стало міцною основою для сучасного бурхливого розвитку органічного ринку в країнах ЄС. Тому вивчення досвіду законодавчо-нормативного врегулювання вищезгаданих питань є першочерговими в контексті створення міцного правового поля для розвитку системи вітчизняного органічного виробництва та ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань законодавчого забезпечення регулювання органічного виробництва присвячено праці таких вітчизняних науковців, як В. І. Артиша [1], Н. А. Берлач [2], М. В. Капшика [3, 9], О. Ф. Мельничук [11], М. М. Пархоменко [13] та ін. Однак проблема законодавчого врегулювання органічного виробництва залишається надзвичайно актуальною для України.

© Є.В. Милованов, 2018

Мета статті - вивчити досвід ЄС щодо правового регулювання органічного виробництва та визначити напрями вдосконалення вітчизняного законодавства для розвитку органічної сфери.

Виклад основних результатів дослідження. Євросоюз стрімкими темпами продовжує збільшення обсягів виробництва та споживання органічної продукції. Продаж органічних продуктів та напоїв у Євросоюзі перевищив 30 млрд євро у 2016 р. Найвище значення даного показника серед країн ЄС було у Німеччині - 9,5 млрд євро (друге місце у світі після США). Найбільше споживання на душу населення (понад 200 євро) було зафіксовано у Швейцарії та Данії. Найбільша частка органічного ринку була досягнута у Данії (9,7%), Люксембурзі (8,6%) та Швейцарії (8,4%) [20, с. 24]. Швейцарія не є членом Євросоюзу, але її досвід також заслуговує на увагу та є показовим для України, оскільки ця країна досягла надзвичайно високих результатів у розвитку виробництва, ринку й споживання органічної продукції.

Ключовим рушієм попиту на органік в ЄС передусім визначається високий рівень обізнаності європейського суспільства про численні переваги органічної продукції для соціально-економічного та екологічного розвитку країни. Варто наголосити, що попит на органічні продукти та напої вже багато років перевищує пропозицію, а органічна сільськогосподарська продукція нині стимулює розвиток аграрної галузі багатьох країн Європи та світу в цілому.

Історія успіху європейського органічного руху тісно пов'язана з науково обґрунтованими фундаментальними підходами до формування дієвої системи забезпечення виробництва, переробки, маркування та ринку органічної продукції, неодмінною й надзвичайно важливою, складовою якої є правове обґрунтування. Багаторічний досвід органічного господарювання спонукав до усвідомлення необхідності впровадження загальної системи стандартизації й сертифікації для органічної сфери та її закріплення на законодавчому рівні.

Так, у 1972 р. було створено Міжнародну Федерацію органічного сільськогосподарського руху - IFOAM (з 2015 р. - IFOAM - Organics International), яка поставила собі за мету широке впровадження екологічних, соціальних та економічно обґрунтованих систем на основі принципів органічного зем-

леробства. Засновниками цієї організації були піонери органічного руху, які й почали створювати базові норми для формування майбутніх міжнародних стандартів та правових актів.

Перше законодавство про органічне землеробство було прийнято у деяких країнах Європи у 1980-х роках. У Данії, на прохання представників органічного руху, уряд установив як стандарти (так звані технічні регламенти), так і програму сертифікації починаючи з 1987 р. Натомість Франція та Іспанія також почали впроваджувати власне органічне законодавство. І, нарешті, в 1991 р., у контексті реформи аграрної політики ЄС, ухвалено Положення ЄЕС 2092/91 про органічне землеробство, в якому було визначено мінімальні вимоги до органічного маркування у країнах ЄС.

На міжнародному рівні Комісія Codex Alimentarius розпочала обговорення органічних принципів у 1992 р., і першу версію цих керівних принципів щодо виробництва, ринку та маркування сільськогосподарської продукції було прийнято у 1999 р., після чого також розроблено відповідні матеріали для галузі тваринництва та списки дозволених в органічному сільському господарстві речовин. За допомогою цих документів значною мірою сформувалися основний понятійний апарат та базова термінологія органічної сфери.

На основі багаторічних напрацювань членів IFOAM та керівних принципів Codex Alimentarius, у багатьох країнах Європи вдосконалено законодавство для врегулювання відносин в органічній сфері. Вищезгадана Постанова ЄС № 2092/91 від 24 червня 1991 р. [3, с. 184-355] стала першим імплементаційним регулюванням об'єднаної Європи щодо органічного виробництва, вона також відіграла важливу роль у формуванні змісту регулювань поза межами ЄС. За даними експертів важелем стимулювання запровадження упорядкування у багатьох країнах є не лише захист споживачів на внутрішньому ринку, але й вірогідна потреба входження інших країн на європейський ринок.

Одним із важливих етапів дослідження вважаємо необхідність аналізу ретроспективи становлення законодавства в органічній сфері Євросоюзу.

Аналізуючи джерела 3–8, треба зауважити, що ключовими регулюваннями в ЄС, крім Постанови ЄС № 2092/91 від 24 червня

1991 р., були Постанова Ради (ЄС) № 834/2007 від 28.06.2007 р. про органічне виробництво та маркування органічної продукції [4, с. 6-63], Регламент Комісії (ЄС) № 889/2008 від 05.09.2008 р., що визначає детальні правила імплементації Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 про органічне виробництво та маркування органічної продукції щодо органічного виробництва, маркування і контролю [4, с. 66-180], Регламент Комісії (ЄС) № 1235/2008, що встановлює детальні правила для імплементації Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 щодо заходів для імпортування органічної продукції з третіх країн [5, с. 6-50]. Ці регулювання набули чинності з 1 січня 2009 р. та поширилися на всі суб'єкти господарювання, які виробляють та/або реалізують органічні продукти на ринках ЄС. Потреба їх ухвалення була продиктована необхідністю більш чіткого визначення мети, принципів та правил органічного виробництва для сприяння прозорості, отримання довіри споживачів та гармонізованого усвідомлення концепції органічного виробництва.

Саме ці документи стали основою однієї з найбільш прогресивних у світі систем правового регулювання органічного виробництва, які з кожним роком удосконалювалися додатковими регламентами та спричинили надзвичайно активний розвиток органічного ринку не лише в ЄС, а й у світі.

Отже, метою створеної правової системи ЄС, яка регулює сектор органічного виробництва, було забезпечення чесної конкуренції та належного функціонування внутрішнього ринку органічної продукції, а також підтримання та виправдання довіри споживачів до продуктів, маркованих як органічні. Більше того, ця система спрямована на задоволення умов, за яких цей сектор зміг значно рухатися вперед паралельно з розвитком виробництва та ринку [4, с. 6-7].

Динамічний розвиток ринку органічної продукції у Європейському Союзі не міг не позначитися на ринкових тенденціях інших європейських країн, у т.ч. й України. Вітчизняний ринок органічної продукції останніми роками також активно розвивається: збільшилися площі під органічним виробництвом (від 242 тис. га у 2006 р. до 411,2 тис. га у 2016 р. - на 70%), зростає кількість сертифікованих органічних господарств (від 80 у 2006 р. до 360 у 2016 р. - у 4,5 рази), значно збільшився обсяг ринку органіку (від 0,4 млн євро у 2006 р. до 21,2 млн євро у

2016 р. - у 73,5 рази), експорт органічної сільськогосподарської продукції у 2016 р. становив близько 300 тис. т на загальну суму 65 млн дол. США (80% експортувалося до країн ЄС) [12, 18]. Але успіхи України могли бути значно кращими, якби вітчизняні виробники та експортери мали можливість діяти у межах повноцінного правового поля на території своєї країни.

Важливим кроком до повноцінного становлення органічної сфери в Україні була розробка Федерацією органічного руху України проекту Концепції державної Програми розвитку органічного виробництва в Україні [4, с. 181-192] за дорученням Міністерства аграрної політики України у листопаді 2008 р.

У цьому документі задекларовано основні положення майбутньої Програми, яка формувалася для забезпечення сталого розвитку аграрного комплексу України шляхом підтримки ведення органічного виробництва як одного з важливих напрямів реалізації державної аграрної політики. Основні постулати даної Концепції використовувало Мінагрополітики при складанні наступних стратегій та програм розвитку аграрного сектору країни, а також вони допомогли виділити органічний напрям ключовим в актуальних питаннях екологізації агровиробництва, підвищення добробуту селян й зміцнення експортного потенціалу нашої держави.

Аналізуючи досягнення України у сфері правового регулювання органічної сфери, слід згадати про основні стратегічні напрями, ухвалені у Стратегії розвитку аграрного сектору «3+5» [17], яка представлена Міністерством аграрної політики та продовольства України у травні 2016 р. Стратегія є офіційною та ґрунтується на трьох пріоритетах: реформі системи державної підтримки з акцентом на дрібних фермерів, завершенні земельної реформи та реформуванні державних підприємств; 5 головних напрямках - розвитку сільських територій, ринків збуту, органічному виробництві та нішевих культурах, зрошенні, безпеці харчової продукції. Як бачимо, розвиток органічного виробництва є головним пріоритетом для вітчизняної аграрної сфери, поряд із безпекою харчової продукції, яка тісно пов'язана з органіком. Залишилося зробити наступний важливий крок - перейти від законодавчого закріплення, стратегій, концепцій і програм до конкретних дій щодо організаційної та фі-

нансової підтримки вітчизняних органічних виробників.

Погоджуємось із думкою авторів [15] про те, що «одним із питань, яке потребує якнайшвидшого вирішення задля подальшого розвитку органічного ринку, є неврегульованість нормативно-правової бази, що ускладнює роботу вітчизняних органічних виробників. Ухвалений у 2013 р. Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» фактично не діє. Адже положення закону недосконалі та значною мірою не завжди відповідають законодавству Євросоюзу у сфері органічного виробництва, обігу та маркуванню органічної продукції. Це негативно впливає на функціонування вітчизняного органічного ринку, імідж країни на світовому ринку «органіку»; створює додаткові торгові бар'єри для виробників-експортерів; споживач незахищений від фальсифікату «органіку», а виробник - від недобросовісної конкуренції» [15, с. 7].

Зауважимо, що прийняття згаданого вище закону України було певною мірою позитивним зрушенням у напрямі формування необхідного законодавчого поля для розвитку органічної сфери, але неточність змісту та невідповідність європейським нормам не дали очікуваного ефекту.

Згодом, в Україні прийнято ряд нормативно-правових актів, які, через згадані причини, не виконали своєї регулюючої функції.

У народі кажуть: «де закон - там і захист». І коли має місце правова неврегульованість органічного виробництва та ринку в Україні, то це не лише заважає працювати відповідальним операторам, але й, певною мірою, сприяє виникненню «псевдоорганічних» виробників. Із цим негативом пов'язані проблеми не лише на внутрішньому, але й при вході на європейський ринок. Зокрема, в Євросоюзі діють Настанови щодо проведення додаткового офіційного контролю продукції, країною походження якої є Україна, Казахстан та Російська Федерація (зокрема, додатковий контроль був передбачений упродовж 2016 і 2017 рр.). Доволі жорсткі норми регулювання імпорту органічних продуктів з України передбачено в Євросоюзі у 2018 р. [16]. Цих проблем можна було б уникнути завдяки законодавчому врегулюванню питань внутрішнього контролю, зміцнивши цим позиції найкращих українських виробників на міжнародних ринках.

Вітчизняні органічні виробники, переробники та активна органічна спільнота протягом багатьох років докладали зусиль щодо вдосконалення законодавства для органічної сфери. У 2016 р. за ініціатииви громадського сектору та фахівців органічного ринку, Міністерством аграрної політики та продовольства України спільно з Федерацією органічного руху України й іншими представниками сектору розроблено проект Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» (зареєстрований у Верховній Раді України під № 5448 від 24.11.2016 р.) [14]. Основна мета закону - адаптація вимог вітчизняного органічного законодавства до права ЄС. У проекті цього закону повною мірою враховані директиви та регламенти ЄС, що дадуть змогу максимально наблизити українське законодавство до європейського. Результатом має стати повна відповідність виробництва української органічної продукції міжнародним вимогам і стандартам. Завдяки цьому вітчизняні споживачі отримуватимуть дійсно якісний, перевірений органічний продукт, а українська імпортна продукція матиме сталий позитивний імідж.

Крім того, фахівці [15] зазначають, що у законопроекті удосконалено вимоги щодо виробництва, маркування та обігу органічної продукції; вилучено положення щодо оцінки придатності земель для виробництва органічної продукції, що суперечило міжнародній практиці; докорінно змінено принципи сертифікації виробництва; істотно поліпшено вимоги до органів сертифікації, інспектора з органічного виробництва; конкретизовано відповідальність за порушення законодавства у сфері виробництва, обігу та маркування органічної продукції як для виробників, так і для органів сертифікації. Зокрема, відповідно до ст. 37 законопроекту, за порушення законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції накладатимуть штрафи на фізичних осіб-підприємців у розмірі від 8 до 25 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією зазначеної продукції, на юридичних осіб - від 15 до 50 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією зазначеної продукції. Більше того, суб'єкт буде вилучатися з Реєстру операторів та позбавлятиметься органічного сертифіката [15, с. 9].

15 березня 2018 р. вищезгаданий проект Закону розглядався на черговому засіданні Комітету з питань аграрної політики та земельних відносин Верховної Ради України. Законопроект представлено членом Комітету, який зауважив, що при доопрацюванні документа було враховано як зауваження депутатів і побажання та рекомендації учасників органічного руху України, так і європейський досвід законотворчості у частині регулювання органічного виробництва. Перший заступник Міністра аграрної політики та продовольства України зазначив, що після прийняття цього закону можна буде з впевненістю говорити про формування програм бюджетної підтримки сільського господарства в напрямі стимулювання органічного виробництва.

У результаті Комітетом ухвалено рішення рекомендувати Верховній Раді України прийняти цей законопроект у повторному першому читанні. За експертними прогнозами цей законопроект дасть змогу Україні зміцнити свої лідерські позиції серед органічних виробників світу.

Водночас, поки державні владні структури виявляють певну інертність у питаннях формування основ правового поля для вітчизняного органічного агровиробництва, значна кількість представників регіональних виконавчих органів влади вже давно усвідомлено працюють над підтримкою представників органічного агровиробництва у своїх областях і районах.

Вперше таку практику започаткували на Хмельниччині, де в Програмі розвитку агропромислового комплексу Хмельницької області на 2007-2011 рр. передбачалася можливість використання технологій органічного землеробства з перспективою такого господарювання на площі до 203 тис. га. Пізніше, маючи вже певний досвід як органічного виробництва, так і маркетингу органічної продукції, львів'яни теж підтримали ідею офіційного стимулювання розвитку органічного сектору, прийнявши Комплексну програму підтримки та розвитку агропромислового комплексу Львівської області на 2013-2015 рр., де передбачили, що суб'єктам господарювання, які виробляють органічну сільськогосподарську продукцію, може здійснюватися часткова компенсація витрат з проведення сертифікації відповідності виробника органічної продукції (не більше 10 тис. грн одному суб'єктові господа-

рювання) та надаватися дотація за посівну площу до 100 га під виробництво органічної продукції (не більше ніж 500 грн на 1 га) [15, с. 41-42].

Станом на початок квітня 2018 р., органічні виробники тим чи іншим чином підтримуються в 12 областях України (Волинська, Житомирська, Закарпатська, Кіровоградська, Львівська, Одеська, Полтавська, Сумська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька, Чернігівська). Крім того, ще в трьох областях (Донецька, Запорізька, Рівненська) в проектних документах на найближчий період також заплановано подібну підтримку. У Вінницькій, Дніпропетровській, Івано-Франківській, Київській, Луганській, Миколаївській, Тернопільській, Харківській та Херсонській областях робота щодо визначення можливостей системної допомоги органічним виробникам знаходиться на початковій стадії та обговорюється місцевими експертами аграрного сектору [15, с. 42].

Проведені заходи підтримки органічних виробників із різних регіонів України за період 2014-2017 рр. оцінюються на загальну суму понад 1 млн грн. Звичайно, сума не велика, але важливим є сам факт не лише усвідомлення, але й конкретних дій, спрямованих на реальну допомогу виробникам, які господарюють органічно. Відзначимо також, що регіони демонструють бажання займатися органічним виробництвом і очікують від державної влади формування, на решті, основних «правил гри».

З прийняттям нового вітчизняного органічного законодавства аграрії сподіваються не лише на регіональну, а й на державну підтримку у вигляді відшкодування вартості сертифікації, а також на дотації, особливо у перехідний період, коли виникає найбільша потреба у фінансовій допомозі.

У розвинутих країнах світу, де дійсно дбають про здоров'я своїх громадян, про охорону довкілля, замислюються про збереження й відтворення якості та родючості ґрунтів, тому підтримують органічне виробництво. Органічні фермери отримують від десятків до сотень євро на гектар сертифікованих земель. І ці кошти акумулюються і надходять виробнику на рівнях Євросоюзу та конкретної країни, місцевих бюджетів. Все це, а також значний попит на органічні продукти з боку споживачів, звісно, стимулює багатьох виробників переходити на органічні методи господарювання [15, с. 4].

Євроінтеграційні прагнення України останніми роками значно покращилися конкретними досягненнями, зокрема Угодою про асоціацію з ЄС, завдяки якій нашій країні вдалося досить істотно підвищити обсяги товарообороту з Європейським Союзом, при цьому аграрна продукція, в тому числі органічна, була однією з ключових.

Слід зауважити, що умовами підписаної 27.06.2014 р. економічної і секторальної частини Угоди про асоціацію між Євросоюзом та Україною передбачено, що регламенти, директиви, рішення, рекомендації та повідомлення ЄС, що містяться в додатках, є частиною юридичних стандартів і мають розглядатися Україною при поступовому наближенні законодавства з конкретного сектору чи продукту. Зокрема, для української органічної сфери важливо, що Додатком XXXVIII до Глави 17 «Сільське господарство та розвиток сільських територій» Розділу V «Економічне і галузеве співробітництво» Угоди про асоціацію з ЄС, при регулюванні розвитку органічного фермерства обов'язково слід врахувати:

- Постанову Ради (ЄС) № 834/2007 від 28.06.2007 р. про органічне виробництво та маркування органічної продукції;

- Регламент Комісії (ЄС) № 889/2008 від 05.09.2008 р., що визначає детальні правила імплементації Постанови Ради (ЄС) № 834/2007 про органічне виробництво та маркування органічної продукції щодо органічного виробництва, маркування і контролю;

- Регламент Комісії (ЄС) № 235/2008 від 08.12.2008 р., що подає детальні правила імплементації Регламенту Ради (ЄС) № 834/2007 про умови імпорту органічних продуктів з третіх країн.

Тому законодавство ЄС щодо органічної сфери є важливим для вітчизняної імплементації, якщо наша країна бажає стати повноцінним членом європейської органічної спільноти та розвивати ринкові відносини з країнами ЄС.

Наводимо потенційні вигоди, які може отримати українське суспільство від ухвалення відповідно нового закону, та формування дієвої нормативно-правової бази органічного виробництва у цілому з урахуванням європейського досвіду (таблиця).

Потенційні вигоди формування дієвої нормативно-правової бази регулювання органічної сфери

№ з/п	Суб'єкти	Потенційні вигоди
1	Держава	Розвиток сільськогосподарської галузі
		Підвищення рівня продовольчої безпеки
		Розвиток одного з найбільш дохідних та перспективних секторів аграрної сфери
		Створення додаткових робочих місць у сільській місцевості
		Зміцнення іміджу країни у міжнародних торговельних відносинах
		Отримання додаткових іноземних інвестицій у сільське господарство
		Покращення здоров'я населення
		Забезпечення раціонального використання природних ресурсів та належного їх відтворення
		Збереження родючості ґрунтів, водних джерел від забруднення, відновлення біорізноманіття та агроландшафтів
		Підвищення життєздатності сільських громад
		Крок до європейської інтеграції
		Стимулювання виробників до впровадження ґрунтозахисних технологій агроекологічних програм
		Прихід нових виробників органічних продуктів
2	Виробники	Позиціонування України як держави, що стимулює суб'єктів господарювання дотримувати принципів охорони довкілля у процесі ведення землеробства
		Офіційне затвердження методів органічного виробництва
		Затвердження вітчизняного органічного логотипу
		Збільшення обсягів продажу за рахунок підвищення споживчого попиту
		Підвищення прибутковості виробництва органічної продукції та її конкурентоспроможності
		Стимулювання органічних виробників через державну підтримку
		Створення системи компенсацій та преференцій
		Захист виробників від недобросовісної конкуренції із «псевдоорганічними» виробниками
		Підвищення довіри споживачів до вітчизняних органічних продуктів

3	Споживачі	Гарантування на законодавчому рівні якості органічної продукції
		Корисні для здоров'я та екологічно безпечні харчові та інші продукти
		Відсутність псевдотрактувань органічної продукції на полицях магазинів
		Покращення працевлаштування на селі
		Краща поінформованість щодо переваг органічних продуктів
		Перспективи збереження довкілля для майбутніх поколінь

Джерело: Розроблено автором на основі [10, 11, 13, 15].

Отже, виробники та споживачі України мають можливість одержати дивіденди від впровадження органічного виробництва у вітчизняну сільськогосподарську практику. Незважаючи на проблеми становлення та розвитку органічної сфери в Україні, цей напрям є багатообіцяючим і перспективним завдяки наявності в країні родючих чорноземних ґрунтів та вікових традицій агровиробництва. Органічне сільське господарство має значний потенціал для економічного, соціального та екологічного підвищення в Україні, воно сприяє комплексному розвитку сільських територій й поліпшенню здоров'я населення. Лише створивши міцне законодавчо-правове підґрунтя, Україна зможе забезпечити здорове органічне майбутнє для нових поколінь та розвиток національної економіки.

Висновки. За останні десять років в Україні спостерігається загальна стабільна позитивна тенденція розвитку органічної сфери, постійне збільшення попиту на органічні продукти, а також експорту органічної про-

дукції, глибше усвідомлення споживачами їх корисних властивостей та переваг. Однак необхідно розуміти, що без створення належного правового забезпечення та чіткої системи державної підтримки на національному рівні подальший розвиток органічного господарювання залишатиметься проблемною сферою, буде недостатньо ефективним та прогнозованим.

В Україні склалися сприятливі умови для швидшої імплементації європейських правових засад регулювання органічного господарювання та результативного впровадження світового досвіду застосування сучасних механізмів системної підтримки як сертифікованого органічного виробництва, так і споживання органічних продуктів. Це сприятиме підвищенню рівня прибутковості агровиробників, розширенню експортного потенціалу, зміцненню іміджу України як постачальника високоякісної продукції, покращенню загального рівня безпеки продовольства в державі та здоров'ю населення.

Список бібліографічних посилань

1. Артиш В. І. Удосконалення системи державного регулювання виробництва органічної продукції в Україні. Науковий вісник національного університету біоресурсів і природокористування України. 2010. Вип. 145. С. 365-370.
2. Берlach Н. А. Вдосконалення спеціальної нормативно-правової бази - пріоритетний чинник розвитку органічного сільського господарства в Україні. Форум права. 2010. № 1. С. 19-23.
3. Довідник міжнародних стандартів для органічного агровиробництва / Навчально-координаційний центр сільськогосподарських дорадчих служб; за ред. М. В. Капштика та О. О. Котирло. К.: СПД Горобець Г.С., 2007. 356 с.
4. Довідник стандартів ЄС щодо регулювання органічного виробництва та маркування органічних продуктів; за ред. Є. Милованова, С. Мельника, О. Демидова, В. Жилкіна, І. Колесник, А. Коняшина, В. Ніцети, В. Ткачука. Львів: ЛА «Піраміда», 2008. 204 с.
5. Довідник стандартів ЄС щодо регулювання органічного виробництва та маркування органічних продуктів. Кн. 2; за ред. Є. Милованова, С. Мельника, О. Демидова, С. Іващука, І. Колесник, А. Коняшина, М. Нетеси, В. Ніцети, М. Поєдинка. Львів: ЛА «Піраміда», 2010. 176 с.
6. Довідник стандартів ЄС щодо регулювання органічного виробництва та маркування органічних продуктів. Кн. 3. Львів: Видавнича компанія «АРС», 2013. 272 с.
7. Довідник стандартів ЄС щодо регулювання органічного виробництва та маркування органічних продуктів. Кн. 4. Львів: Видавнича компанія «АРС», 2015. 136 с.

References

1. Artysh, V.I. (2010). *Udoskonalennia systemy derzhavnoho rehuliuвання vyrobnytstva organichnoi produktsii v Ukraini [Improvement of state regulation system of organic production in Ukraine]*. Naukovyi visnyk nats. universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannia Ukrainy, 145, pp. 365-370 [In Ukrainian].
2. Berlach, N.A. (2010). *Vdoskonalennia spetsialnoi normatyvno-pravovoi bazy - priorytetnyi chynnyk rozvytku orhanichnoho silskoho hospodarstva v Ukraini [Improvement of special legal and regulatory framework - the organic agriculture development priority factor in Ukraine]*. Forum prava, 1, pp. 19-23 [In Ukrainian].
3. Kapshtyk, M.V. & Kotyrla, O.O. (Eds.) (2007). *Dovidnyk mizhnarodnykh standartiv dlia organichnoho ahrovyrubnytstva [Directory of international standards for organic farming]*. Kyiv: SPD Horobets H.S. [In Ukrainian].
4. Milovanov, E., Melnyk, S., Demydov, O., Zhytkina, V., Kolesnyk, I., Konyashyn, A., et al. (Eds.). (2008). *Dovidnyk standartiv ES shchodo rehuliuвання organichnoho vyrobnytstva ta markuvannia organichnykh produktiv [Directory of EU standards for the organic production regulation and organic products labeling]*. Lviv: LA "Piramida" [In Ukrainian].
5. Milovanov, E., Melnyk, S., Demydov, O., Ivaschuk, S., Kolesnyk, I., Konyashyn, A., et al. (Eds.). (2010). *Dovidnyk standartiv ES shchodo rehuliuвання organichnoho vyrobnytstva ta markuvannia orhanichnykh produktiv [Directory of EU standards for the organic production regulation and organic products labeling]*. 2nd ed. Lviv: LA "Piramida" [In Ukrainian].

8. Довідник стандартів ЄС щодо регулювання органічного виробництва та маркування органічних продуктів. Кн. 5. Львів : Видавнича компанія «АРС», 2016. 208 с.
9. Капштик М. В. Нормативно-правове забезпечення органічного виробництва в Україні: проблеми та перспективи. Агроєкологічний журнал. 2012. № 1. С. 25-31.
10. Мельник В. О. Зарубіжний досвід правового регулювання органічного виробництва (порівняльно-правовий аспект). Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. 2014. Вип. 197. Ч. 2. С. 79-90.
11. Мельничук О. Ф., Мельничук М. О. Правове регулювання виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. № 5. С. 98-108.
12. Офіційний сайт Федерації органічного руху України. URL : <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29> (дата звернення: 26.03.2018 р.).
13. Пархоменко М. М. Правове регулювання органічного виробництва в Україні. Форум права. 2011. № 4. С. 546-552.
14. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : проект Закону України від 24.11.2016 р. № 5448. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60576 (дата звернення: 26.03.2018 р.).
15. Регіональна підтримка органічного виробництва в Україні [Є. Милованов, М. Мартинюк, О. Ковальова, О. Ходаківська та ін.] ; за ред. Є. Милованова. К. : Органік Прінт, 2018. 56 с.
16. Ретельна перевірка українських органічних продуктів на кордоні Євросоюзу. Журнал ORGANIC UA. 2018. 01-03 (43)2018. С. 44-45.
17. Стратегія розвитку аграрного сектору «3+5». Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL : <http://minagro.gov.ua/system/files/3%205%20final.pdf> (дата звернення: 26.03.2018 р.).
18. Україна органічнішає. Журнал ORGANIC UA. 2018. 01-03 (43)2018. С. 17-19.
19. Official site of European Union law. URL : <http://eur-lex.europa.eu> (дата звернення: 26.03.2018 р.).
20. Willer H., Lernoud J. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging trends. FiBL&IFOAM - Organic International. Germany : Medienhaus Plump, 2018. 348 p.
6. Dovidnyk standartiv ES shchodo rehuliuвання organichnoho vyrobnytstva ta markuvannya orhanichnykh produktiv [Directory of EU standards for the organic production regulation and organic products labeling]. (2013). 3rd ed. Lviv: Vydavnycha kompaniia "ARS" [In Ukrainian].
7. Dovidnyk standartiv ES shchodo rehuliuвання organichnoho vyrobnytstva ta markuvannya orhanichnykh produktiv [Directory of EU standards for the organic production regulation and organic products labeling]. (2015). 4th ed. Lviv: Vydavnycha kompaniia "ARS" [In Ukrainian].
8. Dovidnyk standartiv ES shchodo rehuliuвання organichnoho vyrobnytstva ta markuvannya orhanichnykh produktiv [Directory of EU standards for the organic production regulation and organic products labeling]. (2016). 5th ed. Lviv: Vydavnycha kompaniia "ARS" [In Ukrainian].
9. Kapshtyk, M.V. (2012). Normatyvno-pravove zabezpechennia organichnoho vyrobnytstva v Ukraini: problemy ta perspektyvy [Organic production regulatory support in Ukraine: problems and perspectives]. Ahroekolohichniy zhurnal, 1, pp. 25-31 [In Ukrainian].
10. Melnyk, V.O. (2014). Zarubizhnyi dosvid pravovoho rehuliuвання organichnoho vyrobnytstva (porivnialno-pravovyi aspekt) [Foreign experience in the organic production legal regulation (comparative legal aspect)]. Naukovyi visnyk Natsionalnoho universytetu bioresursiv i pryrodokorystuvannya Ukrainy, 197(2), pp. 79-90 [In Ukrainian].
11. Melnychuk, O.F. & Melnychuk, M.O. (2017). Pravove rehuliuвання vyrobnytstva organichnoi silskohospodarskoi produktsii v Ukraini [Legal regulation of organic agricultural production in Ukraine]. Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky, 5, pp. 98-108 [In Ukrainian].
12. Ofitsiyniy sait Federatsii organichnoho rukhu Ukrainy [Official site of the Organic Federation of Ukraine]. Retrieved from: <http://organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29> [In Ukrainian].
13. Parkhomenko, M.M. (2011). Pravove rehuliuвання organichnoho vyrobnytstva v Ukraini [Organic production legal regulation in Ukraine]. Forum prava, 4, pp. 546-552 [In Ukrainian].
14. Pro osnovni pryntsypy ta vymohy do organichnoho vyrobnytstva, obihu ta markuvannya organichnoi produktsii : proekt Zakonu Ukrainy vid 24.11.2016 № 5448 [On basic principles and requirements for organic production, turnover and marking of organic products: Draft Law of Ukraine from 24.11.2016 No. 5448]. Baza danykh "Zakonodavstvo Ukrainy". VR Ukrainy. Retrieved from: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60576 [In Ukrainian].
15. Milovanov, E., Martyniuk, M., Kovalova, O., Khodakivska, O., et al. (2018). Rehionalna pidtrymka organichnoho vyrobnytstva v Ukraini [Organic production regional support in Ukraine]. E. Milovanov (Ed.). Kyiv: Organic Print [In Ukrainian].
16. Retelna perevirka ukrainskykh orhanichnykh produktiv na kordonii Yevrosouzu [Careful survey of Ukrainian organic products at the EU border]. (2018). Zhurnal ORGANIC UA, 01-03 (43), pp. 44-45 [In Ukrainian].
17. Stratehiia rozvytku ahrarnoho sektora "3+5" [Agricultural sector development strategy "3+5"]. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine. Retrieved from: <http://minagro.gov.ua/system/files/3%205%20final.pdf> [In Ukrainian].
18. Ukraina organichnishaie [Ukraine becomes more organic]. (2018). Zhurnal ORGANIC UA, 01-03 (43), pp. 17-19 [In Ukrainian].
19. Official site of European Union law. Retrieved from: <http://eur-lex.europa.eu> [In English].
20. Willer, H., & Lernoud, J. (2018). The world of organic agriculture. Statistics and emerging trends. FiBL&IFOAM - Organic International. Germany: Medienhaus Plump [In English].

Milovanov E.V. Legal principles of regulation of organic production in EU countries

The purpose of the article is to study the EU experience in the field of organic production legal regulation and determine the direction for domestic legislation improvement on the organic sphere development.

Research methodology. In the research process there have been used the following scientific methods: retrospective analysis, comparative, general scientific.

Research results. Preconditions of formation of the European legislative base of organic production have been highlighted. A clear definition of the bases of production, selling, processing and labeling of organic products at the legislative level has become

a solid basis for the modern development of the organic market in the EU. The proper functioning of the internal market of organic products in the EU, as well as maintaining consumer confidence in products labeled as organic, ensures fair competition for organic products, which has a positive effect on market trends. A retrospective analysis of the development of domestic legislation on the formation of the organic farming in Ukraine shows that nowadays there is a stable positive trend towards the development of the organic sphere, increasing demand for organic products, deepening of consumers awareness of their useful properties and benefits.

Elements of scientific novelty. The main achievements of Ukraine in the field of regional support of organic agricultural production have been determined. The prospects of the organic production sphere for the socio-economic and ecological development of Ukraine have been proved, provided that a full-fledged mechanism for its legal regulation must be created. Organic agriculture, with significant potential for economic, social and environmental development of the environment, will promote the integrated rural development and improve the health of people.

Practical significance. The potential benefits of forming an effective legal and regulatory framework for the domestic organic sphere at all levels of management have been shown, namely: increasing the profitability of agricultural producers, expanding the export potential, strengthening the Ukrainian image of supplier of high-quality products, improving the overall level of food security in the state and health of people. Tabl.: 1. Refs.: 20.

Keywords: European legislation, organic sphere, legal regulation, organic products, state support, organic market.

Milovanov Eugen Volodymyrovych - candidate of economic sciences, president of Organic Federation of Ukraine (4, Obolonska st., Kyiv)
E-mail: ofu@organic.com.ua

Милованов Е. В. Правовые основы регулирования органического производства в странах ЕС

Цель статьи - изучить опыт ЕС в области правового регулирования органического производства и определения направлений совершенствования отечественного законодательства для развития органической сферы.

Методика исследования. Используются методы: ретроспективного анализа, сравнительный, общенаучный.

Результаты исследования. Освещены предпосылки становления европейской законодательной базы органического производства. Четкое определение основ производства, хранения, переработки и маркировки органической продукции на законодательном уровне стало прочной основой для современного развития органического рынка в странах ЕС. Надлежащее функционирование внутреннего рынка органической продукции в ЕС, а также поддержание доверия потребителей к продуктам, маркированным как органические, обеспечивает честную конкуренцию органической продукции, что положительно отражается на рыночных тенденциях. Ретроспективный анализ развития отечественного законодательства по формированию системы органического хозяйствования в Украине свидетельствует, что ныне наблюдается стабильная положительная тенденция к развитию органической сферы, повышения спроса на органические продукты, углубленное осознание потребителями их полезных свойств и преимуществ.

Элементы научной новизны. Определены основные достижения Украины в сфере региональной поддержки органического агропроизводства. Доказана перспективность сферы органического производства для социально-экономического и экологического развития Украины при условии создания полноценного механизма ее правового регулирования. Органическое сельское хозяйство, имея значительный потенциал для экономического, социального и экологического развития среды будет способствовать комплексному развитию сельских территорий и улучшению состояния здоровья населения.

Практическая значимость. Показано потенциальные выгоды от формирования действенной нормативно-правовой базы регулирования отечественной органической сферы на всех уровнях хозяйствования, а именно: повышение уровня доходности агропроизводителей, расширение экспортного потенциала, укрепление имиджа Украины как поставщика высококачественной продукции, улучшение общего уровня безопасности продовольствия в государстве и здоровья населения. Табл.: 1. Библиогр.: 20.

Ключевые слова: европейское законодательство, органическая сфера, правовое регулирование, органическая продукция, государственная поддержка, рынок органика.

Милованов Евгений Владимирович - кандидат экономических наук, президент Федерации органического движения Украины (г. Киев, ул. Оболонская, 4)
E-mail: ofu@organic.com.ua

Стаття надійшла до редакції 30.03.2018 р.

Фахове рецензування: 30.03.2018 р.

Бібліографічний опис для цитування:

Милованов Є. В. Правові засади регулювання органічного виробництва в країнах ЄС. *Економіка АПК*. 2018. № 5. С. 117-125.

* * *